

מהדורת הכרותא

במשנה מבוארות

עם ציורים
על פי מפרשי המשנה

מסכת ראש השנה

ביאור משולב במשנה
פירוש רבינו עובדיה מברטנורא

תורה בתפארתה

מבוא

מהלכי הירח וכדור הארץ - מצות קידוש החודש - הלוח העברי

כדי להבין כראוי כמה ענינים במסכתנו, הצבנו הקדמה ומבוא למצות קידוש החודש וחכמת התכונה.

בהקדמה זו נבאר בקצרה ובשפה ברורה כמה פרטים בסיסיים בסדר הילוך הלבנה וכדור הארץ. אין בכוונתנו לתת הסבר רחב על כל תהלוכות השמים, אלא להעמיד בקצרה את הבסיס הנצרך להבנת אופן קידוש החודש וקביעתו, ומה הם הגורמים למופעי הירח להיראות כפי שהם נראים לנו מכדור הארץ.

קביעת החודש

החודשים האמורים בתורה הם חודשי הלבנה¹, וכפי שמפורש בתורה בציווי שציוה הקב"ה למשה רבנו (שמות יב, ב) "החודש הזה לכם ראש חודשים", אמרו חכמים: הראה לו הקדוש ברוך הוא למשה במראה הנבואה דמות לבנה, ואמר לו: כזה ראה וקדש². כלומר, נצטוו ישראל לקדש את הלבנה, ועל פיה לקבוע את ימות ותאריכי החודש, נמצא שקביעת החודש מבוססת על מחזור הירח³.

כעת נבאר כיצד ניתן לקבוע את החודש על פי הירח, הדבר חשוב מאד ומיסודי היהדות, שהרי קודשי ישראל חגים וזמנים נקבעים לפי התאריך בחודש.

1. בתנועת הלבנה רואים את מעשי השם וגבורתו יותר מבשאר הכוכבים, שאין תנועתם נראית כל כך מכדור הארץ כמו תנועת הלבנה, שנראה לכל שמקיפה היא את הרקיע בכל חודש (לבוש או"ח סימן תכו ס"א, רבינו בחיי פר' בא. וראה עוד בעקידת יצחק שער לז).

2. משה רבנו נתקשה במצוה זו כיון שלא ידע כיצד צריכה הלבנה להיראות בזמן קידושה, עד שהראה לו הקב"ה את דמות הלבנה ברקיע במראה שצריכה להיראות בשעת קידושה (גמרא מנחות כט, א, רמב"ם הלכות קידוש החודש פ"א ה"ה).

3. אף שבלוח העברי, חודשי השנה נקבעים לפי הירח שרק בו שייך התחדשות, שבכל חודש נראה לעין כל חידושו (ראה סוכה כט, א: ישראל מונין ללבנה, ועובדי כוכבים לחמה). מכל מקום הלוח העברי חייב להתאים לעונות השנה, הנקבעות על פי השמש, שהרי ציותה תורה (דברים טז, א) "שמור את חודש האביב ועשית פסח", המושג חודש שייך רק לגבי הלבנה שהיא מתחדשת, ואילו המושג אביב, כלומר הבשלת התבואה שייך רק לגבי עונות השנה התלויות בשמש, ממילא מובן שהתורה מצווה לתאם את חודשי הלבנה עם מהלך השמש, ולכן השנים שאנו מחשבים, הן שני החמה, ושנת חמה היא פרק הזמן שבו מקיף כדור הארץ את השמש פעם אחת, היקף זה הוא כל 365 יום, בחודשי החמה לא שייך כל התחדשות, אלא הם חלוקת 365 ימות החמה ל-12 חלקים, נמצא שהלוח העברי מבוסס על מחזור הירח ומחזור השמש יחד.

אלא שאם נשווה את שנת החמה (365-), לשנת הלבנה (354), נמצא ביניהם הפרש בין 11 ימים, מהסיבה הזו מוסיפים מידי פעם חודש לשנה העברית ויוצרים בכך "שנה מעוברת" המורכבת משלושה-עשר חודשים (מחזוריות של שבע שנים מעוברות בתוך כל י"ט שנים, מצמצמת את ההפרש שבין י"ט שנות חמה וי"ט שנות לבנה לכדי סטייה של בערך שתיים. חכמי העיבור הראשונים קבעו שמתוך מחזור של י"ט שנים, השנים המעוברות תהיינה השנים ג, ו, ח, יא, יד, יז, יט וחוזר חלילה).

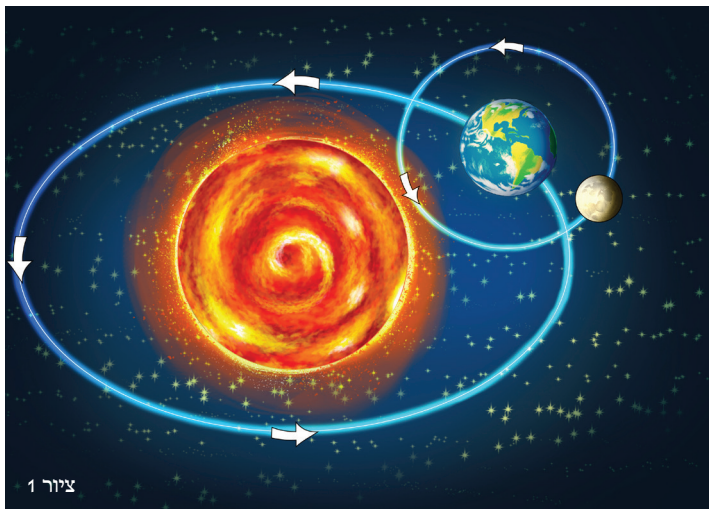
מחזור הירח והילוכו סביב כדור הארץ

ראשית כל יש לדעת כמה כללים:

1- כדור הארץ מסתובב על צירו - בעשרים וארבע שעות⁴, וזהו הגורם ליום ולילה, ולזריחת ושקיעת השמש הירח והכוכבים.

3- כדור הארץ מקיף וסובב את השמש⁵ במשך 365.25 יום- וזו היא הנקראת שנת חמה (ראה הערה 3).

2- בכל חודש מקיף הירח את כדור הארץ ממערב למזרח, וביחד עם כדור הארץ הוא סובב סביב השמש [ציור 1].

לקראת תחילתו של מחזור הירח סביב כדור הארץ הוא מופיע כחרמש דק, וכאשר נראה הירח בתחילתו זהו הסימן לתחילת החודש העברי, הירח גדל עד שהוא מתמלא - באמצע החודש. מאמצע החודש עד לסיומו שב הירח ומתקטן עד שלא ניתן לראותו. הוא נשאר בלתי

נראה במשך שני ימים בערך, ואז החרמש הדקיק מופיע שוב, והמחזור מתחיל מחדש. כל מחזור זה אורך בערך 29.5 ימים⁶, ומאחר שחודש צריך להיות מורכב מימים שלמים, יוצא שלפעמים חודש עברי נמשך עשרים ותשעה ימים (חודש זה נקרא 'חודש חסר') ולפעמים שלושים יום (חודש זה נקרא 'חודש מלא').

4. מהירות סיבובו בקו המשווה היא כ-1666 קמ"ש, שהוא כ-2.16 שניות לכל ק"מ.

5. ישנה מחלוקת קדומה, האם השמש מקיפה את הארץ כפי המציאות הנראית לעינינו (שיטת 'תלמי'), או להיפך שהשמש קבועה במקומה והארץ מסתובבת סביב צירה ומקיפה גם את השמש (שיטת 'קופרניקוס'), שיטה זו היא המוכרעת יותר, ויש לציין שאין בכך כל שינוי להלכה [להרחבה בנושא זה ראה: עתים לבינה עמ' 5 והלאה, ובספר היא חכמתכם עמ' 32 והלאה].

6. ובלשון חז"ל: כ"ט ימים, י"ב שעות, ותשצ"ג חלקים.

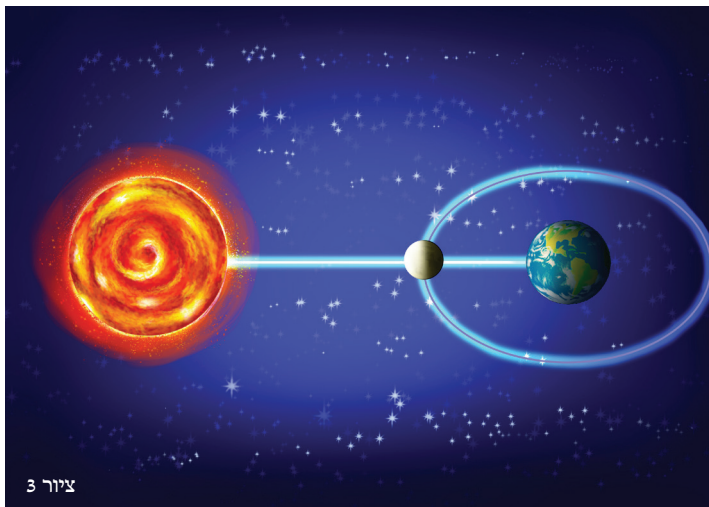
מופעי הירח וסיבת השתנותם

כדי להבין את הסיבה להשתנות מופעי הירח הנראים לנו מכדור הארץ, יש לדעת כי הירח הוא גוש מוצק וחשוך ואין לו אור משל עצמו⁷, האור שמואר בו הירח כפי שנראה לנו, הוא אור השמש המאיר את הירח, זאת היא הסיבה שבמהלך החודש אנו רואים כל פעם את הירח במופע אחר כשהוא הולך וגדל עד אמצע החודש, ולאחר מכן הולך וחסר, הירח בהילוכו סביב כדור הארץ

ציור 2

הולך ומתרחק מן החמה, ותמיד החלק שפונה לחמה הוא החלק המואר, באמצע החודש, הירח שאנו רואים רק את חציו, נמצא מקביל לשמש וממילא השמש מאירה את כל הצד הפונה אליה וכך אנו רואים אותו מואר במלואו⁸ - ובעצם נראה לעינינו כל אור השמש הפוגע בלבנה וחוזר אלינו, ככל שהוא מתרחק ממנה הולך ונהיה קטן כי רק הזוית הפונה אל השמש היא זו שמוארת [ציור 2].

ציור 3

בתחילת החודש כאשר הירח קרוב ממש אל החמה הוא עומד בין כדור הארץ

7. יש שהסבירו שלכן נקרא הירח 'לבנה', שמאחר ואין לו אור עצמי והוא שחור, לכן נקרא לבנה בלשון סגי נהור (תשובת חתם סופר או"ח סי' כו).

8. זמן זה נקרא 'מילוי' על שם הירח המלא, או 'ניגוד' כי הירח נמצא בו במקום המרוחק ביותר מן השמש

לשמש⁹, וממילא כל האור מתקבל בחלקו האחורי של הירח, ולנו נראה רק חלקו החשוך בלבד, אלא שאת חלקו החשוך איננו יכולים לראות¹⁰ [ציור 3] ולכן הלבנה אינה נראית עד שהולכת מן החמה ומתחילה את סיבובה מחדש ורק לאחר כעשרים וארבע שעות¹¹, שוב נראה חרמש דק שמואר מאור החמה, זהו הרגע והמופע שעליו היו העדים מעידים, והוא הנקרא הירח של ראש חודש.

קידוש הלבנה בזמן הסנהדרין

נאמר בתורה (ויקרא כג, ד) "אלה מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אותם במועדם". חכמינו בתלמוד (ראש השנה כד, א) דרשו מפסוק זה, אל תקרי אותם, אלא אתם, כלומר שהאחריות על ציון החודש וקידושו, והסמכות המוחלטת על קביעתו, ניתנה בידי חכמי ישראל מנהיגי האומה, וזאת היא הסיבה שחשוב המועדים אינו מבואר בכתובים, וכפי שבית דין למטה מקדשים את החודש, כך קידשו למעלה¹², נמצא שעל ידי קביעת הראשי חדשים מתי יחולו, נוכל לחשב את זמני המועדים.

חכמי הסנהדרין שבירושלים היו אלו שקבעו את ראשי החדשים איזה חודש חסר ואיזה חודש מלא, וכן היו קובע אלו שנים יהיו מעוברות ואלו לא. חברי הסנהדרין הסתמכו על עדויות של אנשים שראו את הירח החדש.

ביום השלשים של כל חודש, היו חכמי הסנהדרין מתכנסים בירושלים, וממתיינים לעדים שיבואו, עדים שטענו שראו את הירח בחידושו בלילה הקודם היו מגיעים להעיד את עדותם ולהיחקר על ידי הסנהדרין.

חכמי הסנהדרין היו בקיאים גדולים בחכמת התכונה, ולכך הם ידעו בדיוק מתי יופיע הירח החדש והיכן יהיה ניתן לראותו. אף על פי כן, קידוש הירח היה תלוי בכך שחרמש

9. כלומר, במצב זה נמצאים השמש, הירח וכדור הארץ על קו ישר אחד, מצב זה נקרא בשם 'קיבוץ', כי עבור הצופה מכדור הארץ השמש והירח מתקבצים אז באותו כיוון בשמים בדיוק.

10. זמן זה הוא הנקרא 'מולד', מאחר שלא ניתן לראותו, וכאילו הוא מת, ולכך נקרא מולד מלשון 'נולד' בסגני נהור שהרי האור נעלם (אבודרהם סדר העיבור).

11. כך מבואר בגמרא (ראש השנה כ, ב) אמר רבי זירא אמר רב נחמן עשרים וארבעה שעי מכסי סיהרא. ופירש"י שם, שהוא צירוף הזמן שמהעלמות הלבנה הישנה עד הראות הלבנה החדשה, וראה מש"כ בתשב"ץ (ח"א סימן קה). אולם רבים דחו זאת והסבירו, שהירח נעלם כ"ד שעות קודם המולד, וכ"ד שעות לאחריו, וכן הכריח התשב"ץ שם שהרי המציאות היא שהסתתרות הירח נמשכת כיומיים, וראה באבן עזרא (ספר העיבור דף יא). במציאות הידועה לנו כיום אין אפשרות לראיית הלבנה החדשה לפני תום יממה וחצי מראיית הישנה.

12. ומוכח שהתורה סמכה על קריאת בית הדין או על הסוד העיבור שנהגו חכמי ישראל על פיו, לפי זה גם מובן כיצד זמן האביב של ארץ ישראל יקבע את חודש האביב גם במדינות שבהן ניסן אינו חודש האביב אלא לפניו או לאחריו, וכן מובן כיצד יתכן שבזמן שהשנים מעוברות עפ"י לוחות קבועים מראש, אין מתחשבים באיחור האביב בשנים גשומות ובהקדמתו בשנים שאינם גשומות בארץ ישראל, כי כוונת התורה היתה לסמוך על קביעת בית הדין בכל אופן (להרחבה ראה: היא חכמתכם עמ' 153).

הירח החדש ייראה בפועל על ידי שני עדים¹³, אם נמצאו עדות שתי העדים נכונה, היתה עדותם מתקבלת.

אותו יום, יום השלשים, הוכרז עתה כראש החודש של החודש החדש. ראש הסנהדרין נהג אז להכריז "מקודש!", וכולם היו משיבים, "מקודש! מקודש!". כעת נקבע כי בחודש הקודם היו רק עשרים ותשעה ימים. אם לא הגיעו עדים ביום השלושים - או מפני שהירח עדיין לא "נולד" או מפני שלא היה ניתן לראותו - היום הבא, השלושים-ואחד, הוכרז כראש חודש, ובכך הפך החודש הקודם לחודש מלא.

קביעת ראש חודש בימינו- הלוח שתיקן הלל

כל זמן שהיו בית דין סמוכים איש מפי איש (עד משה רבינו) היו מקדשים בית דין את החודש על פי הראיה (כפי שנתבאר לעיל), תקופת הסמיכה נמשכה גם לאחר חורבן בית המקדש השני, אלא שמשעה שנתרבו גזירות המלכות, נתבטלו הסנהדרין, וראו ששלשלת הסמיכה עומדת להיפסק¹⁴, ומיד נוצר חשש ששוב לא יהיה ניתן להתבסס עליהם בחישובי התאריכים, ולא יהיה ניתן לקבוע את יום ראש החודש על פי מופעי הירח, לכך עמד רבי הלל נשיאה¹⁵ מצאצאי רבי יהודה הנשיא¹⁶ וחיבר בחכמתו העצומה את 'הלוח העברי' המבוסס על סוד העיבור שהסתמכו עליו חכמי ישראל בכל הדורות, לפי חשבונות מסודרים וקבועים, שיסודם הוא המולד ומהלך הירח הממוצע.

כאשר הלל ייסד את לוח השנה הקבוע¹⁷ הוא קידש¹⁸ את כל ראשי החודשים¹⁹ עד שיבוא המשיח ויכונן את הסנהדרין מחדש, וכן עיבר אף את השנים הנצרכות במהלך הדורות²⁰.

13. ראה במשנה להלן פרק ב משנה ו את השאלות שהיו העדים נשאלים, וביאורם במשנה המבוארת.

14. כתב בעל המאור (ראש השנה ה, ב): הלל בן יהודה בן רבינו הקדוש, הנהיג לקדש על פי החשבון ועל פי הראיה מדוחק הגלות - שלא היו העדים מצויים ללכת להעיד לפני בית דין, ולא השלוחים לכל המקומות יכולים לצאת ולהודיע קידוש בית דין, משום שיבוש הדרכים, עיי"ש.

15. בשנת ד"א קי"ט. הלל חי ופעל בארץ ישראל בתקופת אביי ורבא (שפעלו בבבל).

16. יש אומרים שהיה בנו, וי"א שהיה נכדו.

17. יש לציין, שלשם קביעת הלוח לדורות עולם, כינסו הלל ובית דינו כינוס מיוחד של הסנהדרין, כינוס זה היה הכינוס האחרון של הסנהדרין שנערך ברשיון מיוחד של הקיסר הרומאי.

18. ראה להרמב"ן בהגהותיו לספר המצוות מצוה קנג, ולמהרל"ח בקונטרס הסמיכה.

19. בהתאם ללוח שנה זה, בכל החודש בשנה מלבד שלושה חודשים, יש מספר ימים קבוע: ניסן - 30 / אייר - 29 / סיוון - 30 / תמוז - 29 / אב - 30 / אלול - 29 / תשרי - 30 / חשוון - 29 או 30 / כסלו - 29 או 30 / טבת - 29 / שבט - 30 / אדר - 29 (חודש אדר א בשנה מעוברת - 30 יום).

20. ראה לעיל הערה 3.

מסכת ראש השנה

פרק א

אָרְבַּעַה רֵאשֵׁי שָׁנִים הֵם. בְּאַחַד
בְּנִסָּן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַמְּלָכִים וְלַרְגָּלִים.

פרק א א. אָרְבַּעַה רֵאשֵׁי שָׁנִים
הֵן. לַמְּלָכִים. מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל
מוֹנִין לָהֶם מְנִסָּן. שְׁאֵם מֶלֶךְ מֶלֶךְ
בְּשִׁבְטָא אוֹ בְּאֶדְר, מִשְׁהֲגִיעַ נִסָּן
כָּלְתָהּ לוֹ שָׁנָה וּמִתְחִילִין לַמְּנוֹת
לוֹ שָׁנָה שְׁנִיָּה. וּמִקְרָא נִפְקָא לָן
דְּמְנִסָּן מְנִינָן לָהּ, דְּכָתִיב (מְלָכִים
א:ו, א) וַיְהִי בְּשִׁמוֹנִים שָׁנָה וְאַרְבַּע
מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשָׁנָה הָרִבְעִית בְּחֹדֶשׁ ז' הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל יִשְׂרָאֵל, מִקִּישׁ
מַלְכוּת שְׁלֹמֹה לִיצִיאַת מִצְרַיִם, מֵה יִצִּיאַת מִצְרַיִם מְנִסָּן מְנִינָן לָהּ, אִף לַמַּלְכוּת שְׁלֹמֹה מְנִסָּן
מְנִינָן לָהּ. וְלַמְּלָכִי אֲמוֹת הָעוֹלָם מוֹנִין מִתְשָׁרִי, וְהֵינּוּ דִתְנִין לְקַמָּן בְּסִמּוּךְ בְּאַחַד בְּתִשְׁרֵי רֹאשׁ
הַשָּׁנָה לְשָׁנִים, כְּלוּמַר לְשָׁנִים שֶׁל מַלְכֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם. וְנִפְקָא מִינָּהּ, לְפִי שְׁרָגִילִין לַמְּנוֹת זְמַן
שְׁטָרוֹת לְשָׁנוֹת הַמֶּלֶךְ מִשְׁנָה שְׁעֶמֶד בָּהּ, מִשּׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוּת. וְאִם עֶמֶד מֶלֶךְ בְּאֶדְר וְכָתֵב לוֹ
הַסּוֹפֵר בְּנִסָּן שְׁלֹאחַר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ, נִסָּן שֶׁל שָׁנָה שְׁנִיָּה, כִּיּוֹן דְּנִסָּן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַמְּלָכִים,
הָיָה לִיָּה שְׁטָר מְקֻדָּם וּפְסוּל, מִשּׁוּם דְּהָאִי נִסָּן שֶׁל שָׁנָה שְׁלִישִׁית הוּא, וְשְׁטָרֵי חוּב הַמְּקֻדָּמִים
פְּסוּלִים, לְפִי שְׁנִמְצָא טוֹרֵף לְקוֹחוֹת שְׁלִקְחוּ הַשָּׂדֶה מִן הַלְוָה בֵּין זְמָנוֹ שֶׁל שְׁטָר לְזִמְן הַהֲלוּאָה,
שְׁלֹא כְּדִין, שְׁהִירֵי קְדֻמָּה מְכִירָה לַהֲלוּאָה. לְפִיכָךְ קִנְסוּהוּ לְאַבְדָּ גַם מִזְמַן הַהֲלוּאָה וְאֵילָף, וְלֹא
גָבִי מִמִּשְׁעָבְדֵי: וְלַרְגָּלִים. הֵכִי קְאָמַר, רָגַל שָׁבוּ שְׁהוּא פֶּסַח, רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרָגְלִים לְעִנְיַן הַנוֹדֵר,
שְׁאֵם עָבְרוּ עָלָיו שְׁלֹשָׁה רָגְלִים מִשְׁנֵדֵר וְלֹא קִיָּם נִדְרוֹ עוֹבֵר עַל בַּל תֵּאָחֵר. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר
שְׁאִינוּ עוֹבֵר עַל בַּל תֵּאָחֵר עַד שִׁיעֲבָרוּ עָלָיו שְׁלֹשׁ רָגְלִים כְּסִדְרָן, וְחַג הַמִּצּוֹת תְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁהֵן
סְדוּרִים בְּמִקְרָא (דְּבָרִים טז, טז). בְּחַג הַמִּצּוֹת וּבְחַג הַשְּׁבָעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת. וּפְסָק הַלָּכָהּ, מִשְׁיַעְבֵּר

המשנה המבוארת

פרק א

משנה א

במשנתנו יובאו ארבעה תאריכים המשמשים כיום ראש השנה לעניינים מסויימים.

אָרְבַּעַה רֵאשֵׁי שָׁנִים הֵם - ארבעה תאריכים קבועים יש בשנה, שכל אחד מהם נחשב
ראש לשנה חדשה לגבי ענין מסוים, וכדלהלן: **בְּאַחַד בְּנִסָּן רֹאשׁ הַשָּׁנָה לַמְּלָכִים** - ביום
א' של חודש ניסן, חל ראש השנה למניין שנות המלוכות של מלכי ישראל, שאם מלך
באחד מחדשי השנה, משהגיע אחד בניסן מתחילים למנות לו שנה שנייה, וְלַרְגָּלִים -
אחד בניסן הוא ראש השנה למניין שלושת הרגלים, כלומר חג המצות שהוא בחודש ניסן,
נחשב לרגל הראשון בשנה, לעניין הנודר להביא קרבן, שלא יבוא לידי "בל תאחר".

**בְּאַחַד בְּאַלּוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעַשְׂר בְּהֶמָּה.
רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים, בְּאַחַד
בְּתִשְׁרִי. בְּאַחַד בְּתִשְׁרִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים**

עָלִיו רִגְלָא אֶחָד בְּלִבְד וְלֹא הִבִּיא
נִדְרוֹ עוֹבֵר בַּעֲשָׂה, דְּכָתִיב (שם יב,
ה) וּבָאתָ שָׁמָּה וְהִבַּאתָם שָׁמָּה
עֲלֵיתֶכֶם וְגו', רִגְלָא רֹאשׁוֹן שְׁאֵתָה
בָּא אֵתָה צְרִיךְ לְהִבִּיא. וּמַשְׁיַעֲבֵרוּ

עָלִיו שְׁלֹשׁ רִגְלִים עוֹבֵר עַל כָּל תְּאֵחֵר. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּבַעֲי שְׁלֹשׁ רִגְלִים כְּסֻדְרָן: רֹאשׁ
הַשָּׁנָה לְמַעַשְׂר בְּהֶמָּה. שְׁאִין מַעֲשֵׂרִים מִן הַנּוֹלָדִים בַּשָּׁנָה זֶה עַל הַנּוֹלָדִים בְּחִבְרָתָהּ, דְּכָתִיב
(דְּבָרִים יד, כב) עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר, בַּשָּׁנָה מַעֲשֵׂרוֹת הַכְּתוּב מִדְּבַר, אֶחָד מַעֲשֹׂר דִּגְן וְאֶחָד מַעֲשֹׂר בְּהֶמָּה,
וְאָמַר קָרָא שָׁנָה שָׁנָה, וְלֹא מַשְׁנָה זֶה עַל שֶׁל חִבְרָתָהּ: וְרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים בְּאַחַד
בְּתִשְׁרִי. כִּיּוֹן דְּאֵתְקַשׁ מַעֲשֹׂר בְּהֶמָּה לְמַעֲשֹׂר דִּגְן, מַה מַּעֲשֹׂר דִּגְן רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלוֹ תִשְׁרִי, אִף
מַעֲשֹׂר בְּהֶמָּה רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלוֹ תִשְׁרִי. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן [דְּאָמְרִי] בְּאַחַד
בְּתִשְׁרִי. וְתֵנָא קָמָא סָבַר כִּיּוֹן דְּאֵתְקַשׁ מַעֲשֹׂר בְּהֶמָּה לְמַעֲשֹׂר דִּגְן דְּכָתִיב עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר, מַה דִּגְן
סֻמוּךְ לְגִמְרוֹ עֲשׂוּרוֹ, שְׁהָרִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלוֹ תִשְׁרִי וְהוּא סֻמוּךְ לְגִמְרוֹ, שְׁכָל יָמוֹת [הַחֲמִשָּׁה] עוֹמֵד
בְּגִין לְהַתִּיבֵשׁ, אִף מַעֲשֹׂר בְּהֶמָּה נִמִּי סֻמוּךְ לְגִמְרוֹ עֲשׂוּרוֹ, דִּהִינּוּ אֶחָד בְּאַלּוּל, שֶׁהִבְהִמּוֹת
יּוֹלָדוֹת בָּאָב שְׁאֵז נִגְמַר זְמַן עֲבוּרָן, דִּהְיָ כִי יִלְפִינָן מִקְּרָא, דְּכָתִיב (תְּהִלִּים סה, יד) לִבְשׁוֹ כְּרִים הֵצֵאן
וְעַמֻּקִּים יַעֲטֹפוּ בָר, אִימָתִי לִבְשׁוֹ כְּרִים הֵצֵאן, כְּלוּמַר שְׁמַתְלִבְשׁוֹת מִהַזְכָּרִים הָעוֹלָם עֲלֵיהֶם
וּמִתַּעֲבָרוֹת, בְּזִמְן שְׁהַעֲמָקִים יַעֲטֹפוּ בָר, דִּהִינּוּ בְּאֶדָר שְׁהַזְרִיעָה צוּמַחַת וְנִכְרַת יָפָה. וְיּוֹלָדוֹת
בָּאָב, דְּזִמְן עֲבוּרָה שֶׁל בְּהֶמָּה דְקָה חֲמִשָּׁה חֳדָשִׁים, הִלְכָף רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל מַעֲשֹׂר בְּהֶמָּה בְּאַחַד
בְּאַלּוּל, סֻמוּךְ לְגִמְרוֹ: לְשָׁנִים. לְשָׁנִי מַלְכִי אֲמוֹת הָעוֹלָם, כְּדַפְרִישִׁית לְעִיל:

הַמַּשְׁנָה הַמְּבוּאֶרֶת

בְּאַחַד בְּאַלּוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעַשְׂר בְּהֶמָּה - שְׁאִין מַעֲשֵׂרִין מִן הַנּוֹלָדִים קוֹדֵם אֶחָד בְּאַלּוּל עַל
הַנּוֹלָדִים לְאַחֲרָיו, שֶׁהִלְכָה הִיא שְׁאִין מַעֲשֵׂרִין מִשְׁנָה לְחִבְרָתָהּ. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים,
שְׂרָאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעֲשֹׂר בְּהֶמָּה הוּא בְּאַחַד בְּתִשְׁרִי וְכָל שְׁנוּלָד עַד כ"ט בְּאַלּוּל נִחְשָׁב לְשָׁנָה שְׁעִבְרָה.
בְּאַחַד בְּתִשְׁרִי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים - בְּאַחַד בְּתִשְׁרִי מוֹנִים שָׁנָה חֲדָשָׁה לְמַלְכִי אוֹמוֹת הָעוֹלָם,

בְּאַחַד בְּאַלּוּל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמַעַשְׂר בְּהֶמָּה.

מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה לְהַפְרִישׁ לְקֶרֶבֶן עֲשִׂירִית מִהַבְּהֵמוֹת הַטְּהוֹרוֹת הַנּוֹלָדוֹת בְּעֶדְרוֹ שֶׁל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל כָּל שָׁנָה
וְשָׁנָה, וְהוּא הַנִּקְרָא 'מַעֲשֹׂר בְּהֶמָּה'. שְׁנֵאמַר (ויקרא כז, לב) 'וְכָל מַעֲשֹׂר בְּקֶר וּצֹאן כָּל אֲשֶׁר יַעֲבוֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט
הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קוֹדֵשׁ לַה'.' אֵת בְּהֵמוֹת הַמַּעֲשֹׂר שׁוֹחֲטִים בְּעֶזְרָה וּמִקְרִיבִים אֶת אִימּוּרֵיהֶן [אֲבָרֵי הַקֶּרְבָּנוֹת] עַל
גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְאֵת שְׂאֵר הַבֶּשֶׂר אוֹכְלִים הַבְּעֵלִים בִּירוּשָׁלַיִם כְּשֶׁאֵר קֳדָשִׁים קְלִים. בְּמִשְׁתַּנּוּ מְבוּאֵר, שְׁאִין לְעֶרֶב
בְּהֵמוֹת שְׁנוּלָדוֹ מִשְׁנָה אַחַת עַל בְּהֵמוֹת שְׁנוּלָדוֹ בְּשָׁנָה אַחֲרָתָהּ, אֲלָא רַק אוֹתָם שְׁנוּלָדוֹ בְּאוֹתָהּ שָׁנָה מַעֲבִירִים
תַּחַת הַשֶּׁבֶט.

[רבינו עובדיה מברטנורא, גמרא זבחים נו, ב].

בְּאַחַד בְּתִשְׁרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים.

בגמרא נאמרו כמה פירושים מהו 'לשנים', א- שהיו ישראל כותבים בשטרותיהם את שנות מלכותם של מלכי האומות, ותחילת השנה היו מונים מא' בתשרי. ב- שהיו מונים מא' בתשרי לדעת את השנים המדויקות מבריאת העולם. ג- בא' תשרי הוא ראש השנה לדין, שהקב"ה דן את כל העולם כולו על השנה הבאה, מי יחיה ומי ימות, וכו'.

[גמרא ראש השנה ח, א, ורש"י שם, רמב"ם בפיה"מ, רבינו עובדיה מברטנורא, תפארת ישראל].

בְּאַחַד בְּתִשְׁרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשִׁמְטָן וְלִיּוֹבְלוֹת.

נאמר בתורה (ויקרא כה, ד) "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ", ובכלל ציווי זה נצטוונו שלא לחרוש ולזרוע את השדות שבארץ ישראל, ולהפקירם באופן שכל הרוצה ליקח מהם לוקח. ומבואר במשנתנו שמיום א' בתשרי של **שנת השמיטה**, צריך בעל השדה לשבות ממלאכת הקרקע.

כפי שנתבאר, שש שנים אדם זורע ועוסק בצרכי שדהו, ובשנה השביעית היא שנת השמיטה שובת

ממלאכתו. וכן הוא בשנת החמישים (אחר שבע שמיטות) שהיא **שנת היובל**, שובת ממלאכת שדהו. דין נוסף ישנו בשנת היובל, והוא לתקוע בשופר ביום הכיפורים של שנה זו, ומאותו הזמן משתחררים העבדים לבתיהם, וחוזרים קרקעות לבעליהם.

במשנה מבואר שדיני היובל מתחילים בא' בתשרי, ובכל זאת לא היו דינים אלו מתקיימים אלא בי' בתשרי, אלא שמיום א' תשרי התחילה קדושתה של שנה זו, ומראש השנה ועד יום הכפורים לא היו עבדים נפטרים לבתיהן ולא משתעבדין לאדוניהם אלא אוכלין ושותין ושמחין ועטרותיהן בראשיהן.

[גמרא ראש השנה ח, ב וברש"י שם, רמב"ם בפיה"מ, רבינו עובדיה מברטנורא. וע"ע ברש"י שם ב, א ד"ה לשמיטין ויובלות, ובהגהות פורת יוסף שם ב, א].

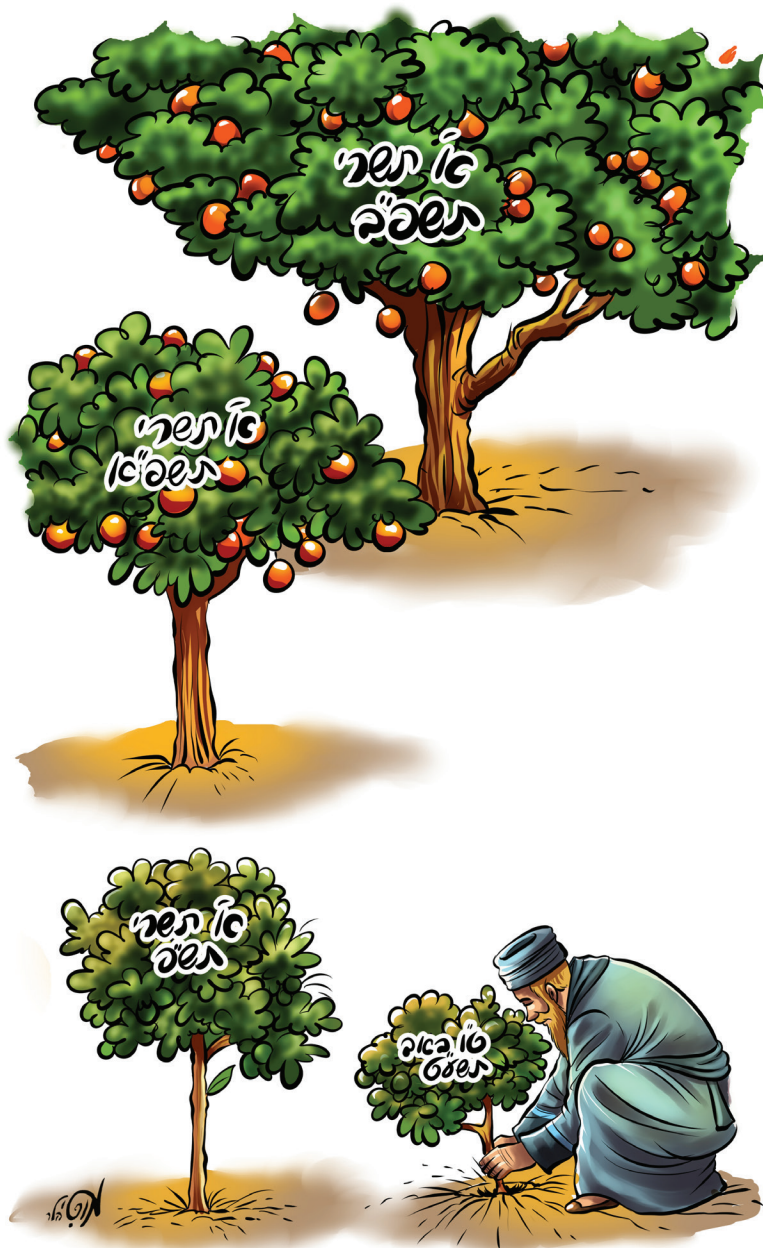
בְּאַחַד בְּתִשְׁרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְנִטְיָעָה.

מן התורה, כל עץ בתוך שלש שנים לנטיעתו נחשב לערלה ופירותיו אסורים באכילה. בשנה הרביעית נקראים הפירות 'נטע רבעי' ומותרים באכילה רק בירושלים. במשנתנו מבואר שמתחילים למנות את מניין שנות

הערלה מיום א' תשרי. אולם בכדי שתחשב לו השנה הראשונה למנין שנות הערלה, צריך שיעבור עליו לכל הפחות ארבעים וחמשה ימים מיום נטיעתו עד א' בתשרי. וכך הוא החשבון: קליטת הנטיעה באדמה והשרשתה היטב מצריכה שיעור חמשה עשר ימים (שבועיים, מלבד יום הנטיעה), ובנוסף לכך דרושים עוד שלשים יום "ששלושים יום בשנה חשובים שנה".

לדוגמא אם נטע אדם אילן בט"ו לחודש אב שנת תשע"ט, הרי כשהגיע א' תשרי שנת תש"פ עלתה לו שנה, אולם בא' תשרי של שנת תשפ"ב, אף שכבר עברו ג' שנים, מכל מקום לא הותרו פירות אילן זה באכילה עד ט"ו בשבת תשפ"ב.

[גמרא ראש השנה יא, ב, רבינו עובדיה מברטנורא, תוי"ט, תפארת ישראל, ש"ך יו"ד סי' קצד, ובחידושי הרש"ש שם ב, א].

בין שְׁנֵאָה בַּעֲלִיל בֵּין שְׁלֹא נִרְאָה בַּעֲלִיל.

מבואר במשנה, שאם הלבנה נראית בעליל - כלומר, נראה חידושה באופן הגלוי וברור לכל, שהיה האויר זך וצלול, בלא עננים, והלבנה גבוהה מעל פני האופק, כך שאפשר לכולם לראותה, וברור הדבר שכשם שרואים אותו מחוץ לירושלים, כך רואים אותו גם בירושלים עצמה.

לדברי תנא קמא אף באופן זה מחללין עליו את השבת, אף שמסתבר הדבר שגם בירושלים נראית בבירור כל כך, ויכולים בית דין לקדש את החודש בלא צורך בעדים מרחוק.

ובאופן שאינה נראית בעליל, שפעמים שהלבנה נסתרת בזמן חידושה ואינה נראית אלא בקושי רב שזהרורית החמה מכהה את מראיתה, באופן זה לכו"ע מחללין העדים את השבת כדי ללכת לירושלים בפני בית דין הגדול ולהעיד על חידושה.

בציור שלפנינו ניתן להבחין בהבדלים ביניהם.

[גמרא ראש השנה כא, ב, וברש"י שם ד"ה בעליל, ובפירושו לתהלים יב, ז. וע"ע ברבינו חננאל שם, רמב"ם בפיה"מ, מאירי שם, תפארת ישראל יכין אות כט].

אלו הן הפסולין המשחק בקביא, ומלוי ברבית, ומפריחי יונים, וסוחרי שביעית.

במשנה זו התחדש שהפסולים לעדות רק מדרבנן, פסולים הם לעדות החודש. ואין צריך לומר שעוברי עבירות מדאורייתא שפסולים לעדות מדאורייתא, ודאי פסולים הם לעדות החודש, ואין התנא צריך להשמיענו זאת.

[תוספות, ריטב"א, רשב"א ראש השנה כב, א].

משחק בקוביא - משחק זה, הוא דרכם של יושבי קרנות, וכך היה מנהגם: שכל אחד מניח סכום כסף על השולחן, ומשחקים כנגדו באפנים שונים, ומי שמנצח זוכה בכסף שהניחו כולם. והטעם שהמשחק בקוביא פסול לעדות מדרבנן, מפני שהרי הוא גוזל מהם את הכסף, שלא נתנו את כספם בלב שלם, שבטוחים הם שיצליחו לזכות בכסף של כולם.

קוביא זו, היתה עשויה מחתיכת עצם או עץ, ראה בביאור המשנה בסמוך.

[גמרא סנהדרין כד, ב וברש"י ותוס' שם. גמרא ראש השנה כא, ב, וברש"י שם, רבינו עובדיה מברטנורא ותויו"ט].

מלוה ברבית - הוא המלוה לחבירו מעות בריבית, ואף שלא הלואה לו בריבית קצוצה, אלא אפילו בריבית דרבנן

(שמן התורה אין איסור להלוות בריבית אלא באופן שקצץ המלוה עם הלואה קודם ההלואה שכשיחזיר לו את הכסף יוסיף לו על כך תשלום בעבור ההלואה, אלא שמדרבנן אסרו כל הוספה שנותן הלואה עבור ההלואה שקיבל, אפילו אם הלואה נותן את הכסף על דעת עצמו), ובין הלואה ובין המלוה פסולים הם, שעוברים יחדיו בעבירה זו.

[רש"י ראש השנה כא, א ד"ה ומלוי, רבינו עובדיה מברטנורא. גמרא סנהדרין כה, א, ובגמרא בבא מציעא עה, ב].

מפריחי יונים - בגמרא הובאו בכך שני פירושים, יש מפרשים שהוא מין משחק שעושים בני אדם על ידי יונים, וכעין המשחק בקוביא שכל אחד מפריח את היונה למקום שסיכמו ביניהם, וכל מי שיונתו מגיעה ראשונה לאותו המקום, הוא המנצח ונוטל ממון חבירו, וטעם הפסול הוא כפי שנתבאר לעיל גבי המשחק בקוביא.

ויש מפרשים, שמפריחי יונים אינו משחק על ידי יונים, אלא הם אנשים המלמדים את היונה להביא להם יונים אחרות מן השובכים הסמוכים ומן העליות בעל כרחם של בעלי השובכים, ויש בכך גזל דרבנן - משום דרכי שלום.

[גמרא סנהדרין כה, א וברש"י שם, גמרא חולין קלט, ב, רבינו עובדיה סנהדרין פ"ג מ"ג].

סוחרי שביעית - הם בני אדם שמלקטים פירות שביעית לעצמם, ואחר כך מוכרים אותם לאחרים, ואסור לעשות כן כמפורש בתורה (ויקרא כה, ו) "והיתה שבת הארץ לכם 'לאכלה' ודרשו חז"ל 'לאכלה' ולא לסחורה. אולם אם איסור הסחורה הוא מדאורייתא, בודאי המסתחרים בפירות שביעית פסולים הם לעדות, אלא החידוש הוא אף כאשר נוהגת השביעית מדרבנן, והאיסור לסחור בפירות אינו מדאורייתא, בכל אופן פסולים הם לעדות החודש.

[ראה גמרא גיטין לו, א דלדעת רבי שביעית בזמן הזה אינו אלא מדרבנן, ויש מפרשים שאף הסוחרים בשביעית העוברים

באיסורי דאורייתא, פסולים הם מדרבנן, עי' רש"י ותוספות סנהדרין כה, ב].

פ

מִי שֶׁרָאָה אֶת הַחֹדֶשׁ וְאֵינוֹ יָכוֹל
לְהַלֵּךְ, מוֹלִיכִין אוֹתוֹ עַל הַחֲמוּר, אֶפְלוּ
בְּמִטָּה. וְאִם צוּדָה לָהֶם, לּוֹקְחִין בְּיָדָם מִקְלֹת.
וְאִם הֵיטָה דֶּרֶךְ רְחוּקָה, לּוֹקְחִין בְּיָדָם מְזוּזוֹת,
שֶׁעַל מַהֲלָךְ לַיְלָה יוֹם מִחֻלָּדִין אֶת הַשַּׁבָּת
וְיוֹצְאִין לְעֵדוּת הַחֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג, ב) אֱלֹה מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אוֹתָם
בְּמוֹעֲדָם:

ט. וְאִם צוּדָה לָהֶם. אֲוֹרָב. כְּמוֹ
וְאֵתָה צוּדָה אֶת נִפְשֵׁי לְקַחְתָּהּ
(שְׁמוּאֵל א: כד, יא): שֶׁנֶּאֱמַר אֱלֹה
מוֹעֲדֵי ה'. וְכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר
מוֹעֵד, בְּמוֹעֲדוֹ, דּוּחָה אֶת
הַשַּׁבָּת:

המשנה המבוארת

משנה ט

התבאר לעיל (משנה ד) שבאשר ראו עדים את הלבנה בחידושה מותר להם לחלל את השבת (בחושיניסן ותשרי בשאין בית המקדש קיים), ובמשנתנו מבואר שאם העדים הללו צריכים עזרה וסיוע מאחרים, מותר להם לחלל את השבת כדי לסייע לעדים לבוא לבית הדין שבירושלים ולהעיד את עדותם.

מִי שֶׁרָאָה אֶת הַחֹדֶשׁ - עַד שֶׁרָאָה אֶת הַלְּבָנָה בַּחֲדוּשָׁה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַלֵּךְ בִּרְגָלּוֹ עַד בֵּית הַדִּין
כְּדֵי לְהַעֲדִיד, כְּגוֹן שֶׁהוּא זָקוֹן, חוּלָה אוֹ חֶלֶשׁ, מוֹלִיכִין אוֹתוֹ עַל הַחֲמוּר - מוֹרִיכִים אוֹתוֹ עַל הַחֲמוּר
אֶפְלוּ בַּשַּׁבָּת, וּמִתּוֹךְ אֶפְלוּ לְהוֹלִיכֵם בְּמִטָּה וּלִישָׂא אוֹתָם עַל כַּתְּפֵיהֶם. וְאִם צוּדָה לָהֶם -
שִׁמְתִּירָאִים שֶׁמֶא אֲוֹרְבִים לָהֶם בְּדֶרֶךְ (שֶׁהֵבִייתוּסִים וְהוֹכִיתִים הִיוּ אֲוֹרְבִים לְעֵדִים בִּשְׁבִיל לַעֲכֹב, כְּדֵי לְהַטְעוֹת אֶת
הַחֲכָמִים) לּוֹקְחִין בְּיָדָם מִקְלֹת מִתּוֹךְ לְעֵדִים לִיקַח עִמָּהֶם מִקְלֹת וּשְׂאֵר כְּלֵי מִשְׁחִית, כְּדֵי לְהַרְחִיק
אֶת הַשּׁוֹדְדִים וּלְהַדְפֵם. וְאִם הֵיטָה דֶּרֶךְ רְחוּקָה מִמָּקוֹמָם עַד לְמָקוֹם בֵּית דִּין - לּוֹקְחִין בְּיָדָם
מְזוּזוֹת כְּדֵי שִׁיחִיה לָהֶם מְזוֹן לֹאכִילָה בְּדֶרֶךְ הָאֲרוּכָה, וְאִינֶם חוֹשְׁשִׁים לְאִסּוּר הוֹצָאָה בַּשַּׁבָּת,
שֶׁעַל מַהֲלָךְ לַיְלָה יוֹם - וְדוּקָא אִם הָעֵדִים רְחוּקִים מִמָּקוֹם בֵּית הַדִּין עַד כְּדֵי מַהֲלָךְ לַיְלָה יוֹם
(וְלֹא יוֹתֵר), שִׁיּוֹכְלוּ לְהַגִּיעַ לְבֵית הַדִּין בַּשַּׁבָּת בְּעוֹד יוֹם וְיִשְׁכְּלוּ לְקַדֵּשׁ עַל פִּיהֶם אֶת יוֹם הַשְּׁלוּשִׁים,
מִחֻלָּלִין הָעֵדִים אֶת הַשַּׁבָּת וְיוֹצְאִין לְעֵדוּת הַחֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג, ד): "אֱלֹה מוֹעֲדֵי ה' וְכו' אֲשֶׁר
תִּקְרְאוּ אוֹתָם בְּמוֹעֲדָם" מִכָּאֵן שֶׁמִּצְוַת קִידוּשׁ הַחֹדֶשׁ בְּזִמְנוֹ דּוּחָה אֶת הַשַּׁבָּת:

אם צוּדָה לָהֶם, לּוֹקְחִין בְּיָדָם מִקְלֹת.

מבואר במשנתנו שכת הצדוקים והבייתוסים היו אורבים לעדים, ומעכבים אותם כדי להטעות את בית הדין שלא יקדשו את החודש בזמנו.

יש שפירשו, שדוקא בחודש ניסן היו אורבים להם בדרך והיו מעכבים את העדים עד ליל שבת, משום שרצו לקבוע את ראש חודש שיחול ביום השבת, וממילא ליל פסח יחול גם בשבת ובכך יקיימו את שיטתם (שדורשים רק תורה שבכתב) "ממחרת השבת תספרו חמישים יום", ויתחילו לספור מיד ממחרת השבת ולא ממחרת חג הפסח כפי הפירוש האמיתי. ויש שפירשו, שבכל חודש רצו לעכבם כדי שלא יקדשו את החודש בזמנו. ולכן התיירו לעדים לקחת עמם מקלות, ושאר כלי זיון, כדי להרחיקם מעליהם.

[רש"י ראש השנה כב, א ד"ה ואם, מאירי ותוס רי"ד שם, ועי' רש"י שם ד"ה במשנה, פני יהושע, ערוך לנר שם].

הצדוקים והבייתוסים

במשנה במסכת אבות (פרק א משנה ג) מובא מאמרו של אנטיגנוס איש סוכו (תלמידו של שמעון הצדיק, שחי בתחילת תקופת הזוגות) בו הוא מחנך לעבוד את ה' מאהבה ומיראה, וכה אמר: "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הוו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס, ויהי מורא שמים עליכם". ורצה לומר בדבריו אלו שאף על פי שיש שכר לעתיד לבוא, מכל מקום עבודת ה' שלמה יותר כאשר היא נעשית מתוך אהבת ה', ולא לשם קבלת השכר.

שני תלמידיו, צדוק ובייתוס, שעסקו בדבריו של אנטיגנוס, פירשו את דבריו באופן שגוי, כפי שמוזכר באבות דרבי נתן (פרק ה"ב): אנטיגנוס איש סוכו היו לו שני תלמידים שהיו שונים בדבריו, והיו שונים לתלמידים, ותלמידים לתלמידיהם. עמדו ודקדקו אחריהן, ואמרו: מה ראו אבותינו לומר דבר זה? אפשר שיעשה פועל מלאכה כל היום ולא יטול שכרו ערבית? אלא - אילו היו יודעין אבותינו שיש עולם אחר, ויש תחיית המתים - לא היו אומרים כך! עמדו ופרשו מן התורה, ונפרצו מהם שתי פרצות: צדוקין ובייתוסין. צדוקים - על שום צדוק, ביתוסין - על שום ביתוס. והיו משתמשין בכלי כסף וכלי זהב כל ימיהם, שלא הייתה דעתן גסה עליהם, אלא צדוקים אומרים: מסורת הוא ביד פרושים שהן מצערין עצמן בעולם הזה, ובעולם הבא אין להם כלום. ע"כ.

כת הצדוקים והבייתוסים פעלו בתקופת בית שני, והיו ממשיכי דרכם של צדוק ובייתוס, שיצאו לתרבות רעה, וכדי ליתן גושפנקא למעשי העבירות שהיו עוברים, וכדי להיות ככל גויי הארצות, כפרו בתורה שבעל פה ובתחיית המתים, וטענו שאין הם מקבלים את התורה שבעל פה המפרשת את התורה שבכתב כפי שקיבלו חז"ל מסיני, אלא מקבלים הם רק את התורה שבכתב כפי שהיא כתובה בפשטות הפסוקים על פי הבנתם, ולימים זנחו גם את שיטתם זו מפני שלא היה כל כוונת אמת בטענותיהם, ואף תורה שבכתב לא היו מקיימים. לאחר חורבן בית שני נעלמו הצדוקים, כפי שקרה לאורך ההיסטוריה לכל הפורשים מן התורה ומדברי חכמים.

